

імёны, якія выкарыстоўваюцца часта. «Магчымы адначасовыя і розначасовыя, стылістычныя і сітуацыйныя варыянты адных і тых жа імён, варыянты, якія існуюць у адным і тым жа і ў розных моўных калектывах, унутрыдыялектныя і прадстаўленыя ў розных дыялектах, а таксама літаратурныя і афіцыйныя варыянты, варыянты, што ўзніклі ў дадзенай мове, і запазычаныя».

Пастаўлена і ў межах магчымага вырашаецца задача максімальна поўнага выяўлення і апісання ўсіх варыянтаў мужчынскіх імён. У рамках гэтай задачы вырашаюцца наступныя прыватныя пытанні:

1. Усе варыянты суаднесены з сучаснымі беларускімі літаратурнымі і кананічнымі (праваслаўнымі і каталіцкімі) імёнамі.

2. Распрацаваны гнёзды варыянтаў літаратурных імён.

3. Устаноўлены канкрэтныя дэрывацыйныя працэсы для ўсіх выяўленых варыянтаў: паказаны працэсы, якія зазналі ўтваральныя асновы, састаў і асаблівасці спалучальнасці дэрывацыйных афіксаў, устаноўлена колькасць дэрывацыйных радоў для варыянтаў кожнага літаратурнага імені і вызначана «лексічная напоўненасць» кожнага з іх.

4. Для параўнання паказаны варыянты адпаведных літаратурных імён, выяўленыя ў старажытных пісьмовых крыніцах XVI-XVIII стст.

УДК 811.161.3

ПЯСНЯР ПАЛЕССКАГА КРАЮ

*М.А. Крупеніч – студент курса БГАТУ
Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык І.С. Фокіна*

Нарысы Васіля Праскурава ўжо не адно дзесяцігоддзе не страчаюць сваёй літаратурна-мастацкай вартасці і грамадскай актуальнасці. Разгляду творчасці слыннага нарысіста тады, у самым росквіце яго па-сапраўднаму чалавечага і глыбока гуманістычнага таленту, нямала шчырых і пранікнёных старонак прысвяцілі Барыс Стральцоў, Уладзімір Юрэвіч, Алесь Марціновіч, Уладзімір Калеснік іншыя вядомыя пісьменнікі і даследчыкі. Да прыкладу, той жа надзвычай строгі і патрабавальны прафесар Уладзімір

Калеснік у аб'ёмістым артыкуле «Берасцейскае вогнішча», прысвечаным колішнім і цяперашнім брэсцкім літаратарам, дасведчана і слухна зазначыў: «У нарысах Праскурава чуваць той зорны спеў пра Палессе, край экзотыкі, светлай явы і вялікіх перспектыву. Письменнік натхняецца адчуваннем даўняй паэтычнай традыцыі, адштурхоўваецца ад народных паданняў, легендаў, прыкмет, падключае ў кантэкст жыцця народныя прыказкі, прымаўкі, але разам з тым знаходзіць падзеі, якія не ўступаюць гуманістычнай вымогаю легендам і казкам». І яшчэ адна, як мне здаецца, дужа красамоўная цытата: «На прозе Васіля Праскурава моцна адчуваецца колішняя школа паэта. Паэтычнасць яго нарысаў, лірызм у пейзажах і апісаннях, адкрытасць аўтарскай эстэтычнай ацэнкі і складаюць адметную рысу стылю».

Нарадзіўся Васіль Праскураў 25 жніўня 1926 года ў вёсцы Нягаціна Дубровенскага раёна ў вялікай сялянскай сям'і, пятым дзіцем па ліку. Бацька рабіў лесніком, а маці хадзіла ў наймы, бо зямлі сваёй не мелі, пакуль не пачаліся калгасы. Да вайны будучы пісьменнік паспеў скончыць сем класаў і больш у дзённай школе не вучыўся. На вайну трапіў, як кажуць, на шапачны разбор і праслужыў у войску цэлых пяць гадоў - спачатку ў Венгрыі, потым у Аўстрыі і Германіі, дзе быў карэспандэнтам армейскай газеты «За честь Родины». Яшчэ ў акупацыю памёр бацька, адразу пасля вайны не стала маці і бабулі, сёстры за гэты час павыходзілі замуж, і ехаць дэмабілізаванаму салдату, па сутнасці, не было куды. Так ён апынуўся ў Ганцавічах, дзе працавала настаўніцай яго старэйшая сястра Іанна Фёдараўна Праходская. Ніхто тады не ведаў і не думаў, што худы і цыбаты юнак у доўгім, да пят, патрапаным шы-нелку, аднойчы ступіўшы з цягніка на пашчэрблены прывакзальны перон, назаўсёды застанеца тут, у глухім палескім гарадку, стане славай і гонарам гасціннай і маляўнічай Ганцавіцкай зямлі.

У салдацкім рэчмяшку побач з іголкай і зубной шчоткай Васіль Фёдаравіч, як сам расказваў пазней, прывёз сшытачак з юнацкімі вершамі, але, вядома, не да паззіі, калі няма сталага занятку і ўласнага кутка. Трэба было вучыцца, набываць нейкую мірную прафесію. На працу ён уладкаваўся ў мясцовы райспажывўсаюз і, маючы кемлівую галаву дабіўся значнага поспеху: на працягу сямі гадоў працаваў старшынёй сельпо, загадчыкам гандлёвага аддзела, старшынёй раённай спажывецкай кааперацыі. Адначасова скончыў

вячэрнюю сярэдняю школу, экстэрнам здаў іспыты за курс Брэсцкай гандлёва-кааператыўнай школы.

Пасля заканчэння малады паэт быў накіраваны на працу працу ў раённую газету «Сялянская праўда», дзе таксама здольных кадраў не хапала. Без адрыву ад вытворчасці, спалучаючы, як кажуць, прыёмнае з карысным, Васіль Праскураў скончыў факультэт журналістыкі Белдзяржуніверсітэта, атрымаўшы, дарэчы, «чырвоны» дыплом, доўгі час працаваў радавым журналістам - спачатку ў Ганцавічах, потым у Ляхавічах, а калі ў 1966 годзе быў узноўлены Ганцавіцкі раён, вярнуўся сюды ўжо ў якасці рэдактара мясцовай газеты «Савецкае Палессе».

Можна без сумнення сказаць, што менавіта з гэтага перыяду пачаліся найбольш значныя творчыя і жыццёвыя поспехі славутага нарысіста. Аднаму з першых сярод журналістаў яму было прысвоена званне заслужанага дзеяча культуры Беларускай ССР, па выніках конкурсу на лепшы нарыс ён стаў лаўрэатам прэміі Саюза журналістаў былога СССР. Неяк спакваля, неўпрыкмет імя Васіля Праскурава займае ганаровае месца сярод пішучай браціі, з ходу ўрываецца ў студэнцкія аўдыторыі журфака, адна за адной выходзяць яго кнігі. Письменнік-дакументаліст, мусіць, і сам не чакаў такога імклівага ўзлёту, хоць выпадковасці тут няма. Васіль Фёдаравіч заўсёды быў працавітым, уседлівым чалавекам, свае нарысы не пісаў надта лёгка – думаў, пакутаваў, шукаў ёмкія, свежыя мастацкія вобразы і дэталі, тым самым пацвярджаючы слушную думку Уладзіміра Калесніка, што ў публіцыстычнай творчасці празаіку надвычай дапамагла колішняя школа паэта, вопыт не абыякога лірыка.

Тады, на пачатку шасцідзсятых, калі наўсцяж палявых дарог і прасёлкаў сцяной стаяла «хрушчоўская» кукуруза, мабыць, сама грамадская атмасфера спрыяла ўзлёту паэзіі, садзейнічала развіццю літаратурных талентаў. Кажучы без жарту, вартасць раённых газет у той знакамiты час усё ж вызначалася не колькасцю артыкулаў пра «каралеву палёў», а колькасцю маладых паэтаў, выхаваных на іхніх старонках. Вакол гэтых рэдакцый склаліся творчыя суполкі, якія ў прамым сэнсе далі шырокую дарогу ў літаратуру Міхалу Дубянецкаму, Міхасю Рудкоўскаму, Івану Кірэйчыку, Міколу Купрэву.

Зразумела, сярод усёй рыфмаванай прадукцыі, што «раёнкі» прапаноўвалі сваім чытачам, вельмі выгадна і свежа вылучаліся

вершы Васіля Праскурава. Пісаў ён, праўда, на рускай мове, але не будзем строга судзіць аўтара: усё-такі літаратурную творчасць ён пачынаў за мяжой, далёка ад роднага беларускага краю.

За два дзесяцігоддзі, што акурат прыпалі на перыяд рэдактарскай працы ў ганцавіцкай раённай газеце «Савецкае Палессе», Васіль Праскураў у розных выдавецтвах рэспублікі выпусціў нямала кніг самабытнай прозы і мастацкай публіцыстыкі. Сярод іх – зборнікі нарысаў «Святая сівізна», «Трое з-за Лані», «Людзі-суседзі», «Пакажы чалавеку дарогу», «Пакланіся зямлі-карміцельцы», «Чорны хлеб». Ужо адчуваючы сур'ёзныя змены ў сваім здароўі, ён збіраў рукапіс новай кнігі прозы, а здаць у выдавецтва не паспеў. Пад назвай «Наўсцяж вясковай вуліцы» яна пабачыла свет зусім нядаўна, ды і тое дзякуючы фінансавай падтрымцы аблвыканкама, асабістым намаганням укладальнікаў зборніка Алеся Каско і Георгія Тамашэвіча, жонкі пісьменніка Лідзіі Сцяпанаўны. Думаю, у нас яшчэ будзе магчымасць пагартачь старонкі гэтай цудоўнай прозы, а пакуль што звернемся да кнігі Васіля Праскурава «Пакланіся зямлі-карміцельцы», якая стала этапнай у творчасці нарысіста, падвяля skutак яго шматгадовай працы і за якую, у рэшце рэшт, у 1986 годзе ён стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі БССР імя П.М. Лепяшынскага.

У кнізе «Пакланіся зямлі-карміцельцы» сабраны найбольш значныя, на думку аўтара, нарысы апошніх дзесяці гадоў творчай працы. У іх ярка высвечваецца мастакоўская манера, уменне майстра данесці да чытача патрэбную, галоўную думку. І не толькі данесці, але і замацаваць у памяці. Нарысіст імкнецца ўзбударажыць душу, усхваляваць сэрца чытача, прымусіць яго задумацца над прачытаным, паверыць аўтару – як таварышу, другу, брату, як настаўніку. У большасці нарысаў гэтая мэта дасягнута. І дасягнута тонка, спакваля, без прыкрай назойлівасці, без найграната пафасу.

Пра што б ні пісаў Васіль Праскураў – пра дзяцей ці сталых людзей, пра поле ці балота, пра жыгта ці асаку, – ён піша узнёсла і натхнёна, з вялікай і шчырай любоўю. І не проста расказвае пра людзей, лес, поле, а і паказвае іх – настолькі пераканаўча, што ты, чытач, бачыш перад сабой іменна той малюнак, які хацеў паказаць аўтар. І ты верыш яму, верыш прачытанаму ад пачатку да канца. Асабліва хораша піша мастак слова пра родную зямлю. Пра зямлю-карміцельку, матулю-зямліцу. Радкі, дзе апяваецца прыгажосць

зямлі нашай Бацькаўшчыны, гучаць як песня, вучаць любіць яе да скону той беззапаветнай сыноўняй любоўю, што, як сцвярджаецца ў нарысе «Пакланіся зямлі-карміцельцы», не толькі ўзвышае чалавека, а і робіць яго шчаслівым.

УДК 811.161.3

ТЭХНІЧНАЯ ТЭРМІНАЛОГІЯ ВА ЎМОВАХ БЛІНГВІЗМУ

А.С. Спірыдовіч – студент 1 курса БГАТУ

А.Л. Місун – студент 3 курса БГАТУ

Навуковы кіраўнік – ст. выкладчык Г.А. Смалянка

Асноўная прычына, якая ўплывае на ўзнікненне двухмоўя ўвогуле і тэрміналагічнага двухмоўя ў прыватнасці, – гэта перш за ўсё паралельнае выкарыстанне дзвюх моў у спецыяльных сферах зносін. Характар уплыву залежыць ад таго, якое становішча займае адна мова адносна другой. Узровень распрацаванасці нацыянальнай тэрміналогіі ў значнай ступені залежыць ад развіцця навукі і тэхнікі, а таксама ад выкарыстання нацыянальнай мовы ў навукова-тэхнічнай сферы.

Страта тэрмінаў на нацыянальнай аснове абумоўлена тым, што ў вуснай форме часцей ужываюцца тэрміны з рускай мовы ў сувязі з невыкарыстаннем беларускай у вышэйшых тэхнічных навучальных установах і ПТВ, невялікай колькасцю навукова-тэхнічнай літаратуры на нацыянальнай мове.

Разам з названымі вышэй агульнымі прычынамі знешнелінгвістычнага характару на змяншэнне тэрмінаў на нацыянальнай аснове дзейнічаюць і чыста лінгвістычныя фактары. Назіраецца тэндэнцыя да пурызму, якая асабліва ярка праяўлялася ў 20-я гады ХХ стагоддзя. Імкненне ачысціць мову ад іншамовных слоў і выразаў, не дапусціць у яе запазычаную лексіку ў тэрміналогіі 20-х гадоў адзначалі многія даследчыкі. У прыватнасці, В.П. Красней пісаў: «...На практыцы аказалася, што прынцып арыентацыі на ўласныя моўныя рэсурсы нярэдка перарастаў у прынцып выключнага выкарыстання гэтых рэсурсаў», у выніку чаго:

- у склад тэрміналогіі ўводзіліся вузкадыялектныя словы;